

ספר יונה, פרקים ג-ד: השליחות השנייה

מבוא

ספר יונה אחד מספרי תרי עשר הנביאים, המתמודד עם שליחותו של הנביא ועם השאלה האם נביא יכול להתנגד לשליחות. בספר מתוארת תשובתם של יושבי נינוה, עיר הבירה האשורית, ואנו קוראים בו בתפילת מנחה של יום הכיפורים.

שאלות מכוונות למידה

פרק ג

- האם החזרה לנקודת הפתיחה מלמדת שהפעם משלים יונה עם השליחות ומזדהה איתה?
- מהו אופייה של החזרה בתשובה של אנשי נינוה?
- מדוע ספר יונה לא מסתיים בפרק ג? הרי לכאורה הושגה מטרת הספר: יונה גורם לאנשי נינוה לחזור בתשובה.

פרק ד

- בפרק ד מתבררת השאלה מדוע ברח יונה לכתחילה. ואמנם, יונה מתייחס ישירות לבריחתו ולנימוקה. ה' מנסה ללמד את יונה דרך השלוחים שלו - הקיקיון, התולעת, ורוח הקדים - את הנהגתו בעולם.
- א. מדוע חורה ליונה?
- ב. כיצד מגיב ה' לצערו של יונה?
- ג. מהו הלקח אותו מלמד ה' את יונה באמצעות מעשה הקיקיון והתולעת?

השליחות השנייה ותגובת יונה

פרק ג, פסוקים א-ד

יונה פרק ג

- וַיְהִי דְבַר ה' אֶל יוֹנָה שְׁנִית לְאמֹר:
- קוּם לֶךְ אֶל נִינְוָה הָעִיר הַגְּדוֹלָה וּקְרָא אֵלֶיהָ אֵת הַקְּרִיאָה אֲשֶׁר אֲנֹכִי דֹבֵר אֲלֶיךָ:
- וַיִּקְם יוֹנָה וַיֵּלֶךְ אֶל נִינְוָה כְּדָבַר ה' וַנִּינְוָה הִיְתָה עִיר גְּדוֹלָה לְאלֹהִים מִהֶלֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים:
- וַיִּחַל יוֹנָה לְבֹא בְעִיר מִהֶלֶךְ יוֹם אֶחָד וַיִּקְרָא וַיֹּאמֶר עוֹד אַרְבָּעִים יוֹם וַנִּינְוָה נִהְפָּקֶת:

השוואה: פרק ג לעומת פרק א - החזרה לנקודת הפתיחה

יונה פרק א - השליחות הראשונה והתגובה	יונה פרק ג - השליחות השנייה והתגובה
(א) וַיְהִי דְבַר ה' אֶל יוֹנָה בֶן אֲמִתַי לְאמֹר:	(א) וַיְהִי דְבַר ה' אֶל יוֹנָה שְׁנִית לְאמֹר:
(ב) קוּם לֶךְ אֶל נִינְוָה הָעִיר הַגְּדוֹלָה וּקְרָא עָלֶיהָ כִּי עֲלֵתָה רָעָתְךָ לְפָנָי:	(ב) קוּם לֶךְ אֶל נִינְוָה הָעִיר הַגְּדוֹלָה וּקְרָא אֵלֶיהָ אֵת הַקְּרִיאָה אֲשֶׁר אֲנֹכִי דֹבֵר אֲלֶיךָ:
(ג) וַיִּקְם יוֹנָה לְבָרוּחַ תְּרַשִׁישָׁה מִלְפָּנָי ה' וַיֵּרֶד יָפוֹ וַיִּמְצָא אֲנָהּ בְּאֵה תְרַשִׁישׁ וַיִּתֵּן שְׁכָרָה וַיֵּרֶד בָּהּ לְבֹא עִמָּהֶם תְּרַשִׁישָׁה מִלְפָּנָי ה':	(ג) וַיִּקְם יוֹנָה וַיֵּלֶךְ אֶל נִינְוָה כְּדָבַר ה' וַנִּינְוָה הִיְתָה עִיר גְּדוֹלָה לְאלֹהִים מִהֶלֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים:
	(ד) וַיִּחַל יוֹנָה לְבֹא בְעִיר מִהֶלֶךְ יוֹם אֶחָד וַיִּקְרָא וַיֹּאמֶר עוֹד אַרְבָּעִים יוֹם וַנִּינְוָה נִהְפָּקֶת:

1. השווה ביין שתי השליחויות שנצטווה יונה ובין שתי התגובות של יונה, והשלם את הטבלה שלפניך:
- א. מצא ארבע הבדלים בכתוב בין תחילת פרק א לתחילת פרק ג.
- ב. מה המשמעות של כל אחד מההבדלים שמצאת?

משמעות ההבדלים	פרק ג	פרק א

2. יונה מקבל על עצמו את השליחות ואף מבצע אותה. אולם, במבט מעמיק נראה שיונה לא מזדהה עם השליחות ולכן הוא מבצע אותה בצורה המינימליסטית ביותר. הבא שתי ראיות לכך?

רד"ק יונה פרק ג פסוק ד

עוד ארבעים יום ונינוה נהפכת - רוצה לומר "כְּמִהְפֹּכֶת סֹדֶם וְעִמְרָה" (דברים כט, כב) כי מעשיה היו כמעשיהם.

3. למי מדמה הרד"ק את חטאי נינוה, ומה הביסוס בכתוב לדמיון שהוא מציע?

שאלה למחשבה:

לפי הרד"ק מדובר בחטאים חמורים, האם ממקום כה נורא של מעשים יש תשובה?? האם יש מצב שהחטא הוא כה חמור שכבר אין דרך חזרה, שתשובה כבר לא רלוונטית יותר??

החזרה בתשובה של אנשי נינוה

פרק ג פסוקים ה-י

יונה פרק ג

- (ה) וַיֹּאמְרוּ אֲנָשֵׁי נִינְוָה בְּאֱלֹהִים וַיִּקְרְאוּ צוֹם וַיִּלְבְּשׁוּ שָׂקִים מִגְדוֹלָם וְעַד קֶטְנָם :
- (ו) וַיִּנְעַע הַדָּבָר אֶל מֶלֶךְ נִינְוָה וַיִּקָּם מִכִּסְאוֹ וַיַּעֲבֵר אֶדְרֵתוֹ מֵעֲלָיו וַיִּכַּס שָׂק וַיֵּשֶׁב עַל הָאָפֶר :
- (ז) וַיִּזְעַק וַיֹּאמֶר בְּנִינְוָה מִטַּעַם הַמֶּלֶךְ וַיִּגְדְּלוּ לֵאמֹר
הָאֲדָם וְהַבְּהֵמָה הַבְּקָר וְהַצֹּאן אֵל יִטְעַמוּ מֵאוֹמָה אֵל יִרְעוּ וַיִּמָּס אֵל יִשְׁתּוּ :
- (ח) וַיִּתְפָּסוּ שָׂקִים הָאֲדָם וְהַבְּהֵמָה וַיִּקְרְאוּ אֶל אֱלֹהִים בְּחִזְקָה וַיֵּשְׁבוּ אִישׁ מִדְרָכּוֹ הִרְעָה וּמִן הַחֶמֶס אֲשֶׁר בְּכַפֵּיהֶם :
- (ט) מִי יוֹדֵעַ יָשׁוּב וְנָחַם הָאֱלֹהִים וְשָׁב מִחֲרוֹן אַפּוֹ וְלֹא נֹאבֵד :
- (י) וַיִּרְא הָאֱלֹהִים אֶת מַעֲשֵׂיהֶם כִּי שָׁבוּ מִדְרָכָם הִרְעָה וַיִּנְחַם הָאֱלֹהִים עַל הִרְעָה אֲשֶׁר דִּבֶּר לַעֲשׂוֹת לָהֶם וְלֹא עָשָׂה :

אופייה של החזרה בתשובה של אנשי נינוה

תיאור תשובתם של מלך נינוה ואנשי העיר מפורט מאד והוא כולל ילדים ובהמות, וגיוס של העם באופן מלא וקריאה חזקה אל ה'. ניכר כאן כוחו של המלך לגרום לעם לחזור בתשובה. חז"ל חלוקים בשאלה אם תשובת אנשי נינוה הייתה שלימה, אמיתית ועמוקה או חלקית שיטחית וחיצונית:

ירושלמי תענית פרק ב דף סה טור ב/ה"א	משנה מסכת תענית פרק ב משנה א
<p>אמר רבי שמעון בן לקיש: תשובה של רמיות עשו אנשי נינוה (השתמשו בתכסיסי רמאות ובמניפולציות רגשיות ע"י שימוש בבעלי החיים הסובלים). "וישובו איש מדרכו הרעה ומן החמס אשר בכפיהם" (יונה ג, ח) - אמר רבי יוחנן מה שהיה בכף ידיהם החזירו, מה שהיה בשידה, תיבה (נסתר מן העין) לא החזירו.</p>	<p>סדר תעניות כיצד? מוציאים את התיבה לרחובה של עיר, ונותנים אפר מקלה על גבי התיבה, ובראש הנשיא, ובראש אב בית דין וכל אחד ואחד נותן בראשו. הזקן שבהן אומר לפניו דברי כבושין: אחינו לא נאמר באנשי נינוה "וירא אלהים את שקם ואת תעניתם" אלא "וירא אלהים את מעשיהם כי שבו מדרכם הרעה".</p> <p>גמרא (טז, ע"ב)</p> <p>מאי "מן החמס אשר בכפיהם"? אמר שמואל אפילו גזל מריש (קורה של עץ) ובנאו בבירה (במגדל) מקעקע כל הבירה ומחזיר מריש לבעליו.</p>

שים לב, שאלת 4-5 הן שאלות מבגרות חורף תשע"ד

4. עיין בפסוקים ה-י, ובדברי חז"ל במסכת תענית. חז"ל חלוקים בשאלה אם תשובת אנשי נינוה הייתה שלימה, אמיתית ועמוקה או חלקית שיטחית וחיצונית. בסס כל אחת מהדעות של חז"ל על פסוק בכתוב?

הקב"ה מקבל את תשובתם

יונה פרק ג

(י) וַיִּרְא הָאֱלֹהִים אֶת מַעֲשֵׂיהֶם כִּי שָׁבוּ מִדֶּרֶךְ הָרָעָה וַיִּנְחֵם הָאֱלֹהִים עַל הָרָעָה אֲשֶׁר דִּבֶּר לַעֲשׂוֹת לָהֶם וְלֹא עָשָׂה :

5. פסוק זה יש בו כדי להוכיח כי תשובת אנשי נינוה הייתה שלימה, פנימית ואמיתית, וזאת הסיבה שבגללה ה' ניחם על הרעה אשר דיבר לעשות להם. אך לפי הגישה בחז"ל שסבורה כי תשובת אנשי נינוה לא הייתה שלימה אלא חיצונית, הסבר מדוע בכל זאת קיבל ה' את תשובתם. היעזר במקור הבא :

☒ הרב קוק, אורות התשובה הקדמה לספר

התשובה היא תופסת את החלק היותר גדול בתורה ובחיים. עליה בנויות כל התקוות האישיות והציבוריות. היא מצוות ה', שהיא מצד אחד קלה שבקלות, שהרי הרהור תשובה הוא כבר תשובה; ומצד אחד הרי היא קשה שבקשות, שלא יצאה עדיין אל הפועל במלואה בעולם ובחיים.

המילה המנחה 'קרא' ומשמעותה

השימוש בשורש ק.ר.א. בפרק ג:

- ה' מצווה את יונה לקרוא - "קום לך אל נינוה העיר הגדולה וקרא עליה".
- ויונה קורא - "ויחל יונה לבוא בעיר מהלך יום אחד ויקרא ויאמר עוד ארבעים יום ונינוה נהפכת".
- כתוצאה מכך המלך מצווה את עמו לקרוא לאלוהים בחזקה - "...ויקראו אל אלהים בחזקה".

מעשה טוב מוביל למעשים טובים נוספים.

בפרק א' יונה לא קרא לה' להציל את האוניה, והתוצאה היתה שהמלחים נאלצו לבצע פעולה שסתרה את מצפונם.

מידה כנגד מידה

יונה פרק ג

(י) וַיִּרְא הָאֱלֹהִים אֶת מַעֲשֵׂיהֶם כִּי שָׁבוּ מִדֶּרֶךְ הָרָעָה וַיִּנְחֵם הָאֱלֹהִים עַל הָרָעָה אֲשֶׁר דִּבֶּר לַעֲשׂוֹת לָהֶם וְלֹא עָשָׂה :

6. מצא בכתוב ראייה שה' פעל על פי הכלל של "מידה כנגד מידה".

אנשי נינוה לעומת מלחי האוניה

7. בספר יונה מתוארות שתי קבוצות של גויים שחזרו בתשובה: (1) מלחי האניה (2) אנשי נינוה. תיאור תהליך החזרה בתשובה של שתי הקבוצות דומה הן מבחינת התוכן והן מבחינת לשון הכתוב. עיין בפרק ג ומצא את הביטויים המקבילים בשני התהליכים.

פרק א - מלחי האניה	פרק ג - אנשי נינוה
וַיְהִי סָעָר גָּדוֹל בַּיָּם וְהָאֲנִיָּה חָשְׁבָה לְהִשָּׁבֵר... (ד)	עוֹד אַרְבָּעִים יוֹם וַיְנַוּוּהָ נְהַפְכָת... (ד)
וַיִּרְאוּ הַמַּלְחִים וַיִּזְעְקוּ אִישׁ אֶל אֱלֹהָיו (ה)	
וַיִּקְרַב אֵלָיו רַב הַחֵבֶל וַיֹּאמֶר לוֹ... קוּם קְרָא... (ו)	
אוּלַי יִתְעַשֶׂת הָאֱלֹהִים לָנוּ וְלֹא נֹאבֵד... (ו)	
וַיִּקְרָאוּ אֶל ה' וַיֹּאמְרוּ אָנָּה ה'... (ז)	
וַיִּרְאוּ הָאֲנָשִׁים יְרֵאָה גְדוֹלָה אֶת ה' (ט)	וַיֹּאמְרוּ אֲנָשֵׁי נִינְוָה בְּאֱלֹהִים (ה)

8. בספר יונה מתוארות שתי קבוצות של גויים שחזרו בתשובה
 א. בעניין החטא, מה ההבדל בין שתי הקבוצות?
 ב. ציין ארבע נקודות דמיון בין שתי הקבוצות?

☒ דברי מלך נינוה מזכירים את דברי ירמיהו הנביא

ירמיהו כו, ג

אוּלַי יִשְׁמְעוּ וַיִּשְׁבּוּ אִישׁ מִדַּרְכּוֹ הַרְעָה וְנַחֲמָתִי אֶל הַרְעָה אֲשֶׁר אָנֹכִי חָשָׁב לַעֲשׂוֹת לָהֶם מִפְּנֵי רַע מַעֲלָלֵיהֶם.

שם עם ישראל לא שמע בקול ה' וכאן תושבי נינוה חוזרים בתשובה. הדימיון בנבואות יכול להסביר את מצוקתו של יונה שקריאתו נענית על ידי נכרים (ואילו קריאת הנביאים לעם ישראל לא נענית).

”וירע אל יונה רעה גדולה”

פרק ד פסוקים א-ה

יונה פרק ד

(א) וַיִּרַע אֶל יוֹנָה רָעָה גְדוֹלָה וַיַּחַר לוֹ :

(ב) וַיִּתְפַּלֵּל אֶל ה' וַיֹּאמֶר אָנָּה ה' הֲלוֹא זֶה דְּבָרִי עַד הַיּוֹתֵי עַל אֲדָמָתִי עַל כֵּן קִדַּמְתִּי לְבָרֶךְ תִּרְשִׁישָׁה

כִּי יִדְעֵתִי כִּי אַתָּה אֵל חַנוּן וְרַחוּם אֶרְךָ אַפַּיִם וְרַב חֶסֶד וְנֶחֱם עַל הָרָעָה :

(ג) וַעֲתָה ה' קַח נָא אֶת נַפְשִׁי מִמֶּנִּי כִּי טוֹב מוֹתִי מִחַיִּי : ס

(ד) וַיֹּאמֶר ה' הֲהִיטֵב חָרָה לָךְ :

(ה) וַיֵּצֵא יוֹנָה מִן הָעִיר וַיֵּשֶׁב מִקְדָּם לָעִיר וַיַּעַשׂ לוֹ שָׁם סֶכֶה וַיֵּשֶׁב תַּחְתֶּיהָ בְּצֶל עֵד אֲשֶׁר יִרְאֶה מֵה יְהִיָּה בָּעִיר :

”וירע אל יונה רעה גדולה ויחר לו” (פסוק א)

הפרק פותח בתחושתו הרעה של יונה. עוצמתה האדירה של תחושת הרעה, בא לידי ביטוי בכך שהפסוק חוזר על כך שלוש פעמים ”וירע אל יונה (2) רעה גדולה (3) ויחר לו”. יונה חש כאב גדול בעקבות הצלחת נבואתו. מצב זה מעורר את השאלה המתבקשת: אם הוא הצליח, אז על מה חרה הנביא כאן? שאלה זו קשורה לשאלה שדנו בה כבר בפרק א': מהי הסיבה שגרמה ליונה לברוח ולסרב למלא את השליחות הנבואית שה' הטיל עליו?

מדוע חרה ליונה (או) מדוע יונה ברח?

תלמידי 3 יח"ל צריכים לדעת הסבר אחד, ותלמידי 5 יח"ל צריכים לדעת שני הסברים

פירוש ראשון: האברבנאל

אברבנאל יונה א, ב-ג

ומפני זה רצה הקב"ה ליישר את נינוה... כדי שיהיו מעותדים ונכונים למועדי רגל לישראל (להעניש את ישראל שחטאו). והנה יונה הבין אמיתת העניין הזה ולכן גמר בלבו שלא ללכת בנינוה... כי איך תהיה הליכתו סיבה להציל את בני אשור ולהכרית את בני ישראל! ואיככה יוכל ויראה הרעה אשר ימצא את עמו?!

אברבנאל יונה ד, א

ומפני זה וירע ליונה רעה גדולה ויחר לו... שהיה משוא פנים (הפליה) בדבר, כי הנה העבודה זרה הוא היותר חמור שהיה ביניהם, והם (אנשי נינוה) לא שבו ממנו - ולמה אם כן נחם השם על הרעה אשר דבר לעשות להם?! אין זה אלא שהוא נושא להם עוון ופשע, ישמרם כאישון עינו, כדי שיהיו שבט אפו וכלי זעמו להינקם בהם מישראל. והתלונן הנביא בלבו מהשם למה היה כוונתו להשחית את ישראל על העבודה זרה שהיו עובדים, ולאנשי נינוה עבר על פשעם. וזהו אמרו "וירע ליונה רעה גדולה ויחר לו", רוצה לומר שראה בעיני שכלו רעה גדולה שהיה מוכנת לבא על ישראל, ושחרה אפו על היות הקדוש ברוך הוא חומל וסולח לנינוה ונוקם ובעל חמה לישראל.

9. אברבנאל מתייחס לשאלה מדוע ברח יונה בשני מקומות גם בפרק א וגם בפרק ד, בשני המקומות הוא אומר את אותה תשובה. עיין בדבריו וענה:

א. לפי האברבנאל, מהי הסיבה שגרמה ליונה לברוח ולא למלא את השליחות הנבואית שה' הטיל עליו?

ב. לפי אברבנאל, מדוע יונה כעס על כוונת ה' להעניש את ישראל ע"י אנשי נינוה (אשור), הרי ישראל עבדו ע"י?

10. כיצד הפסוקים הבאים מסייעים לפירוש של אברבנאל?

[ספר מלכים ב, פרק ט"ו, פסוקים יט-כ ופסוק כט](#); [פרק י"ז, פסוקים ג-ו](#); [פרק י"ח, פסוקים יג-טז](#);

[ישעיהו פרק ה', פסוקים כו-ל](#); [פרק ז', פסוקים יז-כה](#); [פרק ח', פסוקים א-ח](#); [פרק י', מפסוק ה](#).

פירוש שני: הרב יהושע בכרך

הרב יהושע בכרך, יונה בן אמיתי ואליהו, עמ' 51
 על כן הוא (יונה) עודנו יושב שם מול נינווה וקורא תגר על מידותיו של הקב"ה כי הוא מקשה לשאול גם על כל דרכי התשובה וביחוד על זו של אנשי נינווה.

הרב בכרך מבסס את דבריו על מה שנאמר בתלמוד הירושלמי:

תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת מכות פרק ב
 שאלו לחכמה: חוטא מהו עונשו? אמרה להם: "חטאים תִּרְדְּף רְעָה" (משלי יג, כא).
 שאלו לנבואה: חוטא מהו עונשו? אמרה להם: "הַנֶּפֶשׁ הַחַטָּאת הִיא תָמוּת" (יחזקאל יח, ד).
 שאלו לקב"ה: חוטא מהו עונשו? אמר להם: יעשו תשובה ויתכפר לו. היינו דכתיב "טוב וְיִשָּׁר ה' עַל כֵּן יוֹרָה חַטָּאִים בְּדָרְךָ" (תהילים, כח, ח) יורה לחטאים דרך לעשות תשובה.

11. לאור דברי הרב בכרך ודברי הירושלמי במסכת מכות, הצע פירוש נוסף, מדוע יונה ברח וניסה לסרב מלמלא את שליחתו הנבואית שה' הטיל עליו, ומדוע לאחר שהוא הצליח במשימתו הדבר כל כך חרה לו? (שתי אפשרויות)

שתי ראיות מן הכתוב לפירוש של הרב בכרך

יונה פרק ד
 (א) וַיֵּרַע אֶל יוֹנָה רְעָה גְדוֹלָה וַיַּחַר לוֹ :
 (ב) וַיִּתְפַּלֵּל אֶל ה' וַיֹּאמֶר אָנֹכָה ה' הֲלוֹא זֶה דְּבָרִי עַד הַיּוֹתֵי עַל אֲדָמָתִי עַל כֵּן קִדַּמְתִּי לְבָרַח תִּרְשִׁישָׁה כִּי יִדְעֵתִי כִּי אֶתָּה אֵל חַנוּן וְרַחוּם אַרְךָ אַפִּים וְרַב חֶסֶד וְנָחֵם עַל הַרְעָה :
 (ג) וַעֲתָה ה' קַח נָא אֶת נַפְשִׁי מִמֶּנִּי כִּי טוֹב מוֹתִי מִחַיִּי : ס

12. עיין ביונה פרק ד' פסוקים א-ג והבא ראיה לפירוש של הרב בכרך?

שמות פרק לד ד-ז	יונה פרק ד פסוקים א-ג
וַיַּעַל (משה) אֶל הַר סִינַי כְּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֹתוֹ וַיִּקַּח בְּיָדוֹ שְׁנֵי לַחַת אֲבָנִים : וַיַּעֲבֵר ה' עַל פָּנָיו וַיִּקְרָא ה' ה' אֵל רַחוּם וְחַנוּן אַרְךָ אַפִּים וְרַב חֶסֶד וְאֵמֶת : נֶצַח חֶסֶד לְאַלְפִים נֶשְׂא עוֹן וְנִפְשַׁע וְחַטָּאָה וְנִקְהָ...	וַיִּתְפַּלֵּל אֶל ה' וַיֹּאמֶר אָנֹכָה ה' הֲלוֹא זֶה דְּבָרִי עַד הַיּוֹתֵי עַל אֲדָמָתִי עַל כֵּן קִדַּמְתִּי לְבָרַח תִּרְשִׁישָׁה כִּי יִדְעֵתִי כִּי אֶתָּה אֵל חַנוּן וְרַחוּם אַרְךָ אַפִּים וְרַב חֶסֶד וְנָחֵם עַל הַרְעָה : וַעֲתָה ה' קַח נָא אֶת נַפְשִׁי מִמֶּנִּי כִּי טוֹב מוֹתִי מִחַיִּי : ס

13. השווה בין תיאור מידותיו של הקב"ה לפי יונה לבין תיאור מידותיו של הקב"ה כפי שה' מציג אותם בספר שמות, והבא ראיה מהשוואה זו לפירוש של הרב בכרך.

14. כיצד שמו של "יונה בן אמיתי" יש בו כדי לרמוז למחלוקת בין יונה לבין הקב"ה, בנושא התשובה והרחמים?

סיכום

15. מה ההבדל העקרוני בין הפירוש של אברבנאל לבין הפירוש של הרב בכרך, ומה הנפקא מינה ביניהם?

”אתה חסת על הקיקיון”

פרק ד, פסוקים א-יא

יונה פרק ד

(א) וַיִּרַע אֶל יוֹנָה רָעָה גְדוֹלָה וַיִּחַר לוֹ :

(ב) וַיִּתְפַּלֵּל אֶל ה' וַיֹּאמֶר אָנָּה ה' הֲלוֹא זֶה דְּבָרִי עַד הַיּוֹתֵי עַל אֲדָמָתִי עַל כֵּן קִדַּמְתִּי לְבָרֶחַ תַּרְשִׁישָׁה

כִּי יִדְעֹתִי כִּי אַתָּה אֵל חַנוּן וְרַחוּם אַרְךָ אַפַּיִם וְרַב חַסֵּד וְנָחָם עַל הָרָעָה :

(ג) וַעֲתָה ה' קַח נָא אֶת נַפְשִׁי מִמֶּנִּי כִּי טוֹב מוֹתֵי מִחַיִּי : ס

(ד) וַיֹּאמֶר ה' הֲהֵיטֵב חָרָה לָךְ : (האם מאוד חרה לך: !)

(ה) וַיֵּצֵא יוֹנָה מִן הָעִיר וַיֵּשֶׁב מִקְדָּם לְעִיר וַיַּעַשׂ לוֹ שֵׁם סִכָּה וַיֵּשֶׁב תַּחְתֶּיהָ בְּצַל עֵד אֲשֶׁר יִרְאֶה מֵה יְהִיָּה בְּעִיר :

(ו) וַיִּמֶן ה' אֱלֹהִים קִיקְיוֹן וַיַּעַל מֵעַל לַיּוֹנָה לְהִיּוֹת צֶלַע עַל רֹאשׁוֹ לְהַצִּיל לוֹ מִרְעָתוֹ וַיִּשְׁמַח יוֹנָה עַל הַקִּיקְיוֹן שֶׁמָּחָה גְדוֹלָה :

(ז) וַיִּמֶן הָאֱלֹהִים תּוֹלַעַת בְּעִלּוֹת הַשֶּׁחַר לְמַחֲרַת וַתֵּף אֶת הַקִּיקְיוֹן וַיִּיבֶשׁ :

(ח) וַיְהִי כִּזְרוֹחַ הַשֶּׁמֶשׁ וַיִּמֶן אֱלֹהִים רוּחַ קָדִים חַרִּישִׁית וַתֵּף הַשֶּׁמֶשׁ עַל רֹאשׁ יוֹנָה וַיִּתְעַלֵּף

וַיִּשְׁאַל אֶת נַפְשׁוֹ לְמוֹת וַיֹּאמֶר טוֹב מוֹתֵי מִחַיִּי :

(ט) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל יוֹנָה הֲהֵיטֵב חָרָה לָךְ עַל הַקִּיקְיוֹן וַיֹּאמֶר הֵיטֵב חָרָה לִי עַד מוֹת :

(י) וַיֹּאמֶר ה' אַתָּה חִסַּתָּ עַל הַקִּיקְיוֹן אֲשֶׁר לֹא עָמַלְתָּ בּוֹ וְלֹא גִדַּלְתָּו שָׁבוֹן לִלְחָה הִיָּה וְבוֹ לִלְחָה אָבָד :

(יא) וַאֲנִי לֹא אָחוּס עַל נִינְוָה הָעִיר הַגְּדוֹלָה אֲשֶׁר יֵשׁ בָּהּ הַרְבֵּה מִשָּׂתִּים עֶשְׂרֵה רְבוֹ אָדָם

אֲשֶׁר לֹא יָדַע בֵּין יָמֵינוֹ לְשִׁמְאָלוֹ וּבִהְמָה רַבָּה :

פעמיים יונה מבקש למות בפרק ד

16. בפרק ד ישנם ביטויים שחוזרים על עצמם פעמים:

”...וַיִּשְׁאַל אֶת נַפְשׁוֹ לְמוֹת וַיֹּאמֶר טוֹב מוֹתֵי מִחַיִּי.	”וַעֲתָה ה' קַח נָא אֶת נַפְשִׁי מִמֶּנִּי כִּי טוֹב מוֹתֵי מִחַיִּי :
וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל יוֹנָה הֲהֵיטֵב חָרָה לָךְ” (ח-ט)	וַיֹּאמֶר ה' הֲהֵיטֵב חָרָה לָךְ” (ג-ד)

א. מה הסיבה, בכל פעם, שליונה מאוד חורה, עד כדי כך שהוא רוצה למות?

ב. מה המסר שה' רצה ללמד את יונה, על ידי כך שהוביל את יונה לחזור על אותם ביטויים בפעם השנייה?

שאלות מאתגרות

- למה יונה כל כך רוצה למות בפעם הראשונה?
- למה לאחר שיונה ביצע את משימתו הוא מתמקם בסוכה לידי העיר?
- למה לאחר שהקיקיון יבש, יונה מתעקש להישאר במקום המסוכן, מקום שמביא אותו למצב של התייבשות עד שהוא מבקש בפעם השנייה למות? מדוע הוא אינו הולך משם ומציל את עצמו?

”ההיטב חרה לך” (פסוק ד)

בפסוק ג יונה טוען טענה חריפה נגד ה' "...כי ידעתי כי אתה אל חנון ורחום ארך אפים ורב חסד ונחם על הרעה". ה' אינו עונה ליונה באופן ישיר על טענתו, ה' אינו מסביר לו באופן ישיר את הנהגתו, אלא ה' בוחר לענות ליונה דרך אירוע שיונה יחוה - "מעשה הקיקיון", מעשה שהוא תחילת התשובה והתוכחה ליונה: "רוצה לומר עוד אראך אות שאינו מן הדין שיחרה לך על שליחתי לשבים" (רד"ק) הכתוב מספר לנו כיצד הכין לו יונה מקום - סוכה לשבת תחתיה בצל לראות מה יעלה בגורלה של העיר, והוא לא ידע כי מן הסוכה הזאת מתחיל ה' להכין לו תשובה ותוכחה ומוסר השכל נגד טענותיו (הרב בכרך עמ' 61).

מדוע ה' מביא להתייבשותם של הקיקיון ושל יונה?

לקח הקיקיון בקל וחומר	
אתה חסרת על הקיקיון	ואני לא אחוס על נינה העיר הגדולה
אשר לא עמלת בו ולא גדלתו	אשר יש בה הרבה משתים עשרה רבן אדם...
שבן לילה היה וכן לילה אבד	

17. עיין ב"לקח הקיקיון בקל וחומר?" שאומר ה' ליונה והסבר על פיו:

א. מדוע ה' מביא להתייבשותם של הקיקיון ושל יונה?

ב. מהו המסר שה' ניסה ללמד את יונה מההתייבשות של הקיקיון ושל יונה?

○ **”וימן ה'” - שליחיו של הקב"ה**

18. ארבע פעמים חוזר בספר יונה הביטוי **”וימן ה'”**, פירוש המילה **”וימן”** - **זימן**.

מי הם הארבעה שעליהם נאמר בספר יונה **”וימן ה'”** (פרט וצטט), מה מאפיין אותם, ומה תפקידם?